

“คติของนักพูด”

และ

คนดีมาจากไหน ?

กับ

สันโดษ

ของ

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

วัดมกุฏกษัตริยาราม

คณะเจ้าภาพจัดพิมพ์

เป็นอนุสรณ์และรวบรวมวรรณกรรม

ในงานฌาปนกิจศพ

นายсім วานิชย์

ที่เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

ผลอากาศเอก हरिन् हंसकुल
मोषिहोत्रं समुद्ररुद्रा

“คดีของนักพูด”

และ

คดีมาจากไหน ?

กับ

สันโดษ

ของ

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

วัดมกุฏกษัตริยาราม

คณะเจ้าภาพจัดพิมพ์

เป็นอนุสรณ์และรวบรวมวรรณกรรม

ในงานฌาปนกิจศพ

นายสม วานิชย์

ที่เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

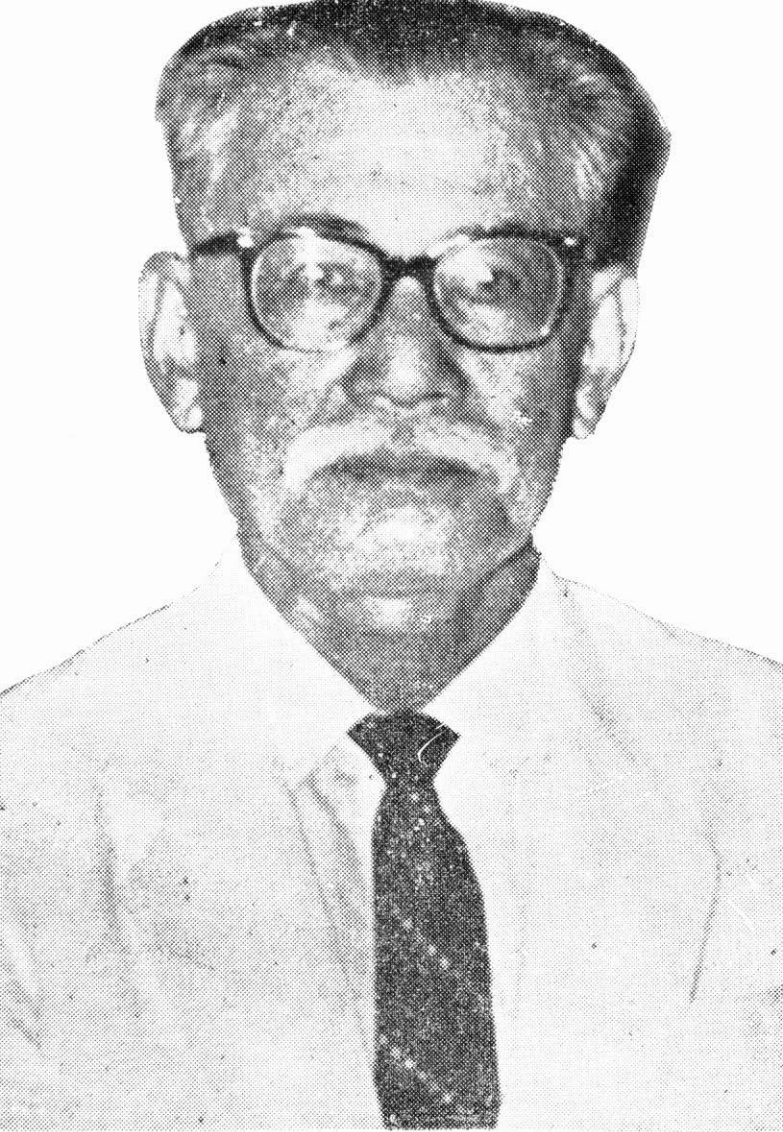
๒

ขออศลที่เกิดแต่ธรรมวิชาทาน ซึ่งคณะเจ้าภาพ
ได้บำเพ็ญอุทิศด้วยความกตัญญูกตเวทีทั้งนี้ จึงเป็น
พลระบ้จขัย บันดาลอิฏฐวิบากสมยัคิมนุญผล อันเป็น
ที่สนชใจ แก่นายสม วานิชย์ โดยควรแก่คคิวิสัย
ในสัมปรายภพ สมปณิธานปรารภนาของคณะเจ้าภาพ
ทุกประการ ทุกเมื่อเทอญ ฯ

สมเด็จพระพนมวิมล

วัดมกุฏกษัตริยาราม

๒๔ เมษายน ๒๕๐๔

นายสม วานิชย์

ชาตะ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๗

มตะ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๓

ประวัติ

นายสม วานิชย์ เป็นบุตรคนที่สองในจำนวนสี่คน
ของนายเล็ง นางเจือ วานิชย์ นายสม เกิดที่บ้าน
ท้ายลแควอ้อม (เดิมเรียกท้ายลปากน้ำ) อำเภอ
อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๕
เมษายน ๒๔๓๗

เมื่อเยาว์วัย นายสม ใฝ่ใถ่ทางการศึกษาชั้นมูลฐาน
จนจบชั้นประโยคประถมศึกษา และเมื่ออายุ ๑๘ ปี ได้
สมัครเข้าเป็นนักเรียนนายสิบในกองพลทหารบก (สมัย
นั้น) ที่จังหวัดราชบุรี เมื่อสำเร็จแล้วก็รับราชการอยู่
ที่กองพลนั้นจนไต่ระดับยศเป็น สิบโท จึงลาออกจาก
ราชการ เพื่อประกอบอาชีพส่วนตัวต่อไป.

ในระหว่างที่รับราชการอยู่นั้น นายสม มีจิตศรัทธา
เลื่อมใสในพระบรมพุทโธศาสนา จึงได้อุปสมบท ณ วัด
กลางเหนือ อำเภอบางคณฑี จังหวัดสมุทรสงคราม
อยู่หนึ่งพรรษา.

เมื่ออายุ ๒๔ ปี ได้ทำการสมรสกับนางสาวทองสีก
 เรืองกระชา บุตรี นายไทร นางพรัง เรืองกระชา ซึ่ง
 ได้ยกกันเป็นคู่ชีวิตกันตลอดมา และมีบุตร ธิดา
 ด้วยกัน คือ

๑. นางสาวสรณี วานิชย์.
๒. นายร้อยตำรวจเอก วิภา วานิชย์.
๓. นายโกศล วานิชย์.
๔. นาวาอากาศโท สรรเสริญ วานิชย์.
๕. นางสุนิษย์ สัตยกิจย์.

หลังจากทำการสมรสแล้วไม่นาน ก็ลาออกจาก
 ราชการไปประกอบอาชีพส่วนตัวทางค้าขาย ด้วยการ
 ซอผลไม้มองสวนจากทางชนบทเข้าไปขายในกรุงเทพฯ
 อยู่ชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง แล้วจึงหันไปประกอบอาชีพทาง
 กสิกรรมเป็นชาวสวน และยึดเป็นอาชีพประจำตลอด
 มา จนสามารถตั้งหลักฐานเป็นบักแผ่น มีความสุข
 ภายในครอบครัวตลอดมา.

นายสม เป็นผู้หลักเฒ่าจากอบายมุขโดยแท้คชชาติ
 และรักษาคือทำอย่างเคร่งครัดตลอดมา ในวันธรรม-
 สวันะก็มักจะไปวัดเพื่อทำบุญ และฟังพระธรรมเทศนา
 จากพระธรรมกถึก หรือสุนทนาธรรมกับพระภิกษุตาม
 วัดวาอารามในละแวกบ้านนั้น นายสมเป็นผู้ให้ความ
 ร่วมมือแก่ส่วนรวมด้วยดี งานสิ่งใดที่ทางวัดหรือ
 ทางฝ่ายบ้านเมืองขอความร่วมมือมา ถ้านายสม
 เห็นว่าสามารถให้ความร่วมมือได้แล้ว นายสม จะรีบ
 ทำให้ด้วยความเต็มใจ และเต็มความสามารถเสมอ
 เช่นเป็นกรรมการจัดงานการกุศลตามวัดต่าง ๆ และ
 กรรมการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเป็นต้น เป็นที่ชอชอบ
 นยถของ ผู้ทรงศีล เพื่อนบ้าน และทางราชการ
 ในภูมิภาคนั้นด้วย.

นายสม เป็นผู้มีนิสัยใจคอหนักแน่น สุขุมรอบคอบ
 ไม่เคยแสดงโทสะจริตแก่ผู้ใด เป็นผู้รู้เหตุรู้ผลดี ไม่
 ยอมให้โมหะจริตเข้าครอบงำจิตใจได้โดยง่าย.

เมื่ออยู่ในวัยหนุ่มจนถึงวัยกลางคน นายสมเป็นผู้
มีอนามัยดี สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ไม่ใคร่มีโรคภัย
เบียดเบียน เมื่อเกิดเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อย ก็อาจ
เยียวยายำยักให้หายได้ โดยง่าย ต่อเมื่อล่วงเข้า
วัยชรา มักจะเจ็บป่วยด้วยโรคภายในอยู่เสมอ ที่เช่น
อยู่เสมอก็คือการแน่นหน้าอกและเป็นลมบ่อย ๆ ซึ่ง
เข้าใจว่าเป็นโรคเกี่ยวกับกระเพาะ ได้พยายามหาทาง
รักษาอยู่เสมอ แต่ก็คงให้ทุเลาและหายได้เป็นครั้ง
คราวเท่านั้น ไม่อาจจะบำบัดให้หายไปได้โดยเด็ดขาดได้.

เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๐๓ นายสม
และภรรยาได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ มุ่งหมายจะให้
บุตรที่เป็นนายทหารอากาศพาไปรักษาที่โรง
พยาบาลภูมิพลอดุลยเดช นายสมได้เดินทางจากบ้าน
โดยรถไฟเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเมื่อไปถึงคอนเมืองและ
พักผ่อนก่อนไปโรงพยาบาล นายสมก็คงมีอาการแน่น
หน้าอกเป็นบางครั้ง และก็ได้รับการพยาบาล จากภรรยา

และบุตรจนทุเลาลงด้วยดี ครั้นเมื่อวันอังคารที่ ๕
 สิงหาคม ๒๕๐๓ บุตรชายก็ได้พาไปพบกับนายแพทย์
 ที่โรงพยาบาล เมื่อไปถึงโรงพยาบาลก็เกิดอาการแน่น
 หน้าอกขึ้นอีก ต่อเมื่อได้รับการพยาบาลจนอาการแน่น
 หายไปแล้ว นายแพทย์ก็ได้ทำการตรวจพบว่าเป็น
 โรคเกี่ยวกับหัวใจ และจะต้องทำการตรวจด้วยเครื่องมือ
 โดยเฉพาะอีกครั้งหนึ่ง ขณะนี้นายแพทย์กำลังจัด
 เตรียมเครื่องมือตรวจใ้ให้นายสมไปนอนรออยู่ที่เตียง
 ตรวจโรค ขณะนี้นอนอยู่บนเตียงตรวจโรคนั่นเอง
 นายสมได้เกิดอาการแน่นหน้าอกขึ้นอีกครั้งหนึ่ง นาย-
 แพทย์และพยาบาล ตลอดจนภรรยาและบุตรของ
 นายสม ได้รีบให้การพยาบาลอย่างเต็มที่ในทันที แต่
 อาการแน่นก็ไม่ผ่อนคลายลง เป็นการแน่นหน้าอก
 ครั้งสุดท้ายแล้วก็นั่งจนสิ้นลมหายใจไปด้วยอาการอัน
 สงบในวงล้อมของนายแพทย์และพยาบาล และใน
 อ้อมแขนของภรรยาคู่ชีวิต ซึ่งติดตามมาตลอดกับ

บุตรชายคนเล็กผู้พาไปรับการตรวจรักษา นายแพทย์
 ลงความเห็นว่าเป็นเส้นโลหิตบริเวณหัวใจบีบ ทำให้
 โลหิตหยุดเดินโดยฉับพลัน หัวใจก็หยุดทำงาน.

เมื่อนายสม วานิชย์ ถึงแก่กรรมนั้น มีอายุได้
 ๖๖ ปี กับ ๔ เดือน.

คติของนักพูด

คนทุกชาติทุกภาษาย่อมรักพูด เพราะมีความ
จำเป็นยิ่งค้ำให้พูด ความจำเป็นนั้น คือ การทำความ
เข้าใจต่อกัน ในระหว่างคนร่วมหม่อมร่วมคณะกันตลอด
ถึงร่วมชาติร่วมประเทศ และการทำความเข้าใจกันนี้
เราจะใช้วิธีอื่นก็ได้ แต่ไม่ก็และไม่สะดวกเท่าการพูด
ถ้ามนุษย์ยังปรารถนาจะทำความเข้าใจต่อกันอยู่เพียงใด
แล้ว ก็จำเป็นแท้ที่จะต้องพูดกัน จะเลิกพูดเสียมิได้
เพียงนั้น เพราะฉะนั้น จึงไม่มีกฎหมายใด ๆ ในโลก
ห้ามการพูด มีแต่ให้เสรีภาพในการพูด ซอนแสตง
ให้เห็นว่ามนุษย์เรารู้อำนาจของการพูดเป็นอย่างดี แม้ใน
พระพุทธศาสนาที่ห้ามการประพาศิณมุกต คือ การ
ไม่พูดกันเป็นพรรค เพราะผิดวิสัยมนุษย์
แต่สิ่งใดมีคุณมาก สิ่งนั้นก็มิโทษมากเหมือนกัน

ถ้าไม่รู้จักใช้ การพูดก็เช่นเดียวกับคนมีคณอนันต์ก็ย่อม
มีโทษมหันต์ เพราะฉะนั้น การพูดจึงต้องมีจำกัดให้
อยู่ในวงแห่งประโยชน์ คือเมื่อพูดแล้วต้องให้สำเร็จ
ประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน ไม่เป็นการหักราน
ประโยชน์ของผู้ใด รวมทั้งตัวผู้พูดด้วย นี้เป็นหลัก
สำคัญของการพูด.

ในสมัยใด คนไม่รู้จักจำกัดการพูดของตนให้อยู่
ในวงแห่งประโยชน์ และการพูดนั้นอาจเป็นทางมาแห่ง
ความเสื่อมเสียแก่ประชุมชน ในสมัยนั้น การพูดก็เพียง
แต่ต้องถกจำกัดว่าอย่างนั้นควรพูด อย่างนี้ไม่ควรพูด แต่
การที่จะรู้ว่าอย่างไรควรพูดอย่างไรไม่ควรพูดนั้น จะถือ
เอาความเห็นของเอกชนเป็นประมาณย่อมไม่ได้ ต้อง
ถือเอาความเป็นธรรม และประโยชน์ในหมู่มชนเป็น
ประมาณ เพราะภูมิธรรมและความเข้าใจในภาษาของ
คนไม่เสมอกัน ถ้าจะพูดให้สำเร็จประโยชน์กันจริง ๆ
ก็ต้องพูดให้เหมาะแก่ภูมิธรรมของคนนั้น ๆ และต้อง

ให้พอสมควรแก่รูปของคนจึงจะเข้าใจกันได้ แม้พระ-
 บรมศาสดาของพวกเขา จะทรงแสดงธรรมสั่งสอนประ-
 ชาชน ก็ทรงสอนให้พอสมแก่ภูมิธรรมและอนุปแก่
 คน เช่นคนที่มอธยากับหยายคาย ยินดีในการ
 ประพฤติทุจริต พระองค์ก็ทรงแสดงโทษของทุจริตให้
 เห็น เพื่อให้เห็นโทษแล้วงดเว้นด้วยตนเอง ส่วนผู้
 อธิบายประณีต รักสุจริต ยินดีในสุจริต พระองค์ก็
 ทรงแสดงคุณของสุจริตให้เล็งเห็น เพื่อให้आาหาญ
 รมริ่งในการทำดี ๆ ขึ้นไป การพูดจะให้สำเร็จ
 ประโยชน์ ต้องพูดให้เหมาะแก่คนที่ต้องพูดด้วย เช่น
 จึงเป็นการยากยิ่งที่จะพูดให้เหมาะแก่อัธยาศัยของคน
 ทั่วไป ผู้ฉลาดในกระบวนพูดให้สำเร็จประโยชน์
 สมความมุ่งหมายของตนและของหมู่ได้ จึงว่าเป็น
 “นักพูด” ที่ดี.

ธรรมทานกพูดที่คนนั้น ย่อมรู้จักลักษณะของวาจา
 ที่ควรพูดและไม่ควรพูด ย่อมรู้จักกาลและเทศะที่ควร

พูดหรือไม่ควรพูด ไม่เพียงพูดมีเหตุผลแล้วก็เป็นพอ
 แม้มิเหตุผล แต่ยังไม่ถึงกาลที่ควรจะไปพูดเข้าก็
 ไรผล เพราะฉะนั้น นักพูดจะต้องเพ่งเล็งถึงประโยชน์
 ของการพูดเป็นใหญ่ไม่พูดพร่าเพรื่อไป นี่เป็นคติของ
 นักพูดประการหนึ่ง.

ท่านว่าพูดดีเป็นเงินเป็นทอง พูดไม่ดีก็เสียเงินเสีย
 ทอง ในข้อนี้ถ้าหากความว่า พูดดีได้แก่พูดไพเราะ
 พูดไม่ดีได้แก่พูดหยาบคาย ก็มีตัวอย่างที่รู้จักกันอยู่
 โดยมาก เช่นดาพราหมณ์เจ้าของโคฉันทวิศาล
 ตาแก้วตาของการพูดหยาบคายและพูดไพเราะ เพราะ
 โคฉันทวิศาลเป็นครูสอนแก่ให้รู้ว่า อย่าว่าแต่มนุษย์
 ใด แม้สัตว์ก็ฉลาดก็ไม่ชอบวาจาหยาบคาย.

แต่ก็น่าคำนึงอยู่บ้าง สำหรับคนหน้าคานไม่มีขาง
 อาบ ถ้าเรามีหน้าที่พูดเพื่อรักษาประโยชน์ของหมู่
 และเราก็ได้พูดพอเข้าใจกันได้ แต่เขาไม่พยายาม
 จะเข้าใจ เราจะทำอย่างไรจะนั่งเสียหรือก็จะเสีย

ประโยชน์ของหมู ถ้าจะใช้ถ้อยคำรุนแรงก็เสีย-
 วจกรรมของตนเอง เป็นการเขาเนื้ออยู่มาก เมื่อเป็น
 เช่นนี้เราต้องตามเสด็จสมเด็จพระบรมศาสดา คือ ต้อง
 พุคให้เหมาะแก่อัธยาศัยของคน การพูดจึงไม่เป็นหมัน
 คนหยาบคายหน้าก้าน จะแสดงอนิสงส์ของสุจริตให้
 ฟังเขาคงไม่ปลงใจเซื่อง่าย ๆ เพราะเขานิยมทจจริต
 อยู่แล้ว ต้องแสดงโทษของทจจริตให้เห็นประจักษ์จึง
 จะสะใจ นี่เป็นคติของนักพูดอีกประการหนึ่ง.

ท่านว่า “ติดตรงก็เพราะปาก ออกจากตรง
 ก็เพราะปาก” ในขอนมีตัวอย่างอยู่มาก ทวีการ
 ของคำทว่าน ก็คือ ท่านสุนทรภู่ ซึ่งเป็นกวีผูกเอก
 ในกระบวนกลอน เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่านักพูดย่อม
 ต้องเสียงภยอยู่มากทีเดียว ในการท่มุ่งจะพูดให้สำเร็จ
 ประโยชน์ แต่ถ้าจะมีภวลวอยก็เป็นนักพูดไม่ได้ เพราะ
 ฉะนั้น จึงมีสุภาษิตของนักพูดเกิดขึ้นใหม่บทหนึ่งว่า
 “ถ้ากลัวก็อย่าพูด พูดแล้วไม่ต้องกลัว”

ข้อสำคัญของการพูดให้คนปลอดภัย และให้คำพูดของตนสำเร็จประโยชน์นั้นอยู่ที่ความระวัง เมื่อใดระวังรอบคอบแล้วเห็นว่าสมควรพูด เพราะพูดแล้วต้องสำเร็จประโยชน์แก่คนแก่หม่ม ไม่เป็นหมิ่นเสียเปล่า เช่นไม่ควรพูด แม้จะกลีบกลายเป็นอย่างอื่นไป ก็ควรขมมากกว่าสลด เพราะเราได้ทำเต็มความสามารถของเราแล้ว เกิดเป็นคนต้องรู้จักผิด ถ้าใครไม่มีผิดก็ไม่ใช้คน แต่จะเป็นอะไรนั้นแล้วแต่ใครจะสันนิษฐานนักก็เป็นคดีของนักพูดอีกประการหนึ่ง.

แต่ความไม่ผิดนั้นแหละเป็นความสวัสดิ ใต้แก่ไม่ผิด คือ ไม่พลาดจากประโยชน์ที่เรามุ่งหมาย ไม่ผิดต่อศีลธรรมและไม่ผิดต่อกฎหมาย ความไม่ผิดในหลักสามประการนี้ นักพูดจำต้องรักษาอย่างเคร่งครัด ถ้าเข้าในหลักสามประการนี้แล้ว แม้จะมีการผิดเพราะไม่เข้าใจกันเกิดขึ้น ซึ่งยากที่ใครจะป้องกันได้ นั้นไม่ใช่สิ่งที่ควรคำนึง เพราะการเข้าใจผิดย่อมมีด้วยกันทุกคน

นักพูดมีหน้าที่พูดให้เขาเข้าใจถูกตามความมุ่งหมายของ
 คน แต่เขากลับเข้าใจผิดเกิดผลร้ายขึ้น จะว่าเขาไม่รู้
 ภาษาคงก็เป็นได้ หรือจะว่าผู้พูดใช้ภาษาคงไม่เป็น
 จึงไม่พอจะทำให้เขาเข้าใจ ก็อาจเป็นไปได้ เพราะฉะนั้น
 การที่พูดให้ชัดเจนให้เข้าใจง่ายจึงเป็นคติของนักพูดอีก
 ประการหนึ่งฉะนั้นแล.

คนดีมาจากไหน ?

มนุษย์ทุกคนตกอยู่ในห่วงแห่งความอยาก ถูก
กระแสแห่งความอยากพัดพาให้กระเสือกกระสนไปโดย
ประการต่าง ๆ ความอยากนั้นเล่า ก็มีหลายหลากยากที่
จะพรรณนาให้ครบถ้วน เช่นอยากเป็นคนมั่งมี อยากเป็น
คนมั่งมีอยากมีหน้ามีตา อยากเป็นคนใหญ่คนโต อยาก
มีรายได้นาน ๆ อยากเป็นนักปราชญ์ อยากเป็นผู้สำเร็จ
อยากเป็นผู้ชนะ อยากให้ชนทั้งปวงยกย่องสรรเสริญ
และอยากเป็นคนดีกว่าคนทั้งปวง เหล่านี้เป็นคน ล้วน
เป็นเหตุก่อกรรมหมิ่นมนุษย์ให้เวียนว่าย ขันข้อนไม่สงบอยู่
ใดทางนั้น แต่เมื่อรวมกล่าวเฉพาะใจความสำคัญแล้ว
ก็คือ ทุกคน อยากดีไม่เล็อกว่าทางใด ถ้าเขานิยม
กันว่าดีแล้วเป็นคองอยากทั้งนั้น แต่ความเป็นคนดี
สมกับที่อยากหาดีสำเร็จมาแต่ความอยากก็อย่างเดียว
ไม่ ย่อมสำเร็จมาแต่ความพากเพียรพยายามกระทำ

ที่กันจริง ๆ ไม่ใช่สักว่าทำพอกันเขาว่า คนอยากดีมี
 ภาคนั้น แต่คนทำคือน้อย เพราะฉะนั้นคนที่ดีสมกับ
 ที่อยากจึงน้อย คนที่อยากดีแล้วพยายามทำความดี
 ย่อมเป็นคนที่อยู่เสมอทุกขณะที่ทำความดี คนเช่นนี้
 นับว่ามีประโยชน์แก่ตัวเอง และนับว่ามีประโยชน์แก่
 หมู่คณะประเทศชาติ เพราะการทำความดีเป็นการช่วย
 ตัวเองให้มีความสุข และไม่เป็นการเขี่ยเขี่ยเพื่อนกัน
 ให้เดือดร้อน แต่กลับเป็นการเกื้อกูลแก่หมู่คณะ ทำให้หมู่
 คณะให้มีความสงบร่มเย็น ฝ่ายคนที่อยากดี แต่ไม่พยายาม
 ทำความดี ไม่มีทางที่จะดีได้ คนเช่นนี้ ช่วยตัวเองก็
 ไม่ได้ ทั้งไม่มีประโยชน์แก่หมู่คณะ เป็นภาระเครื่อง
 ถ่วงคนที่ให้พลอยรำคาญหนักใจไปด้วย ถ้าคนเช่นนี้
 มีมากในหมู่ใด หมู่นั้นก็ไม่มีเจริญ มีแต่เสื่อม เพราะ
 ฉะนั้น คนที่อยากดี จึงยังไม่ใช้คนที่ดีควรปรารภ
 สำหรับหมู่คนก่อน เพราะไม่ทำหมู่ให้ดีขึ้น ส่วนคน
 ทำตนว่าเป็นคนดีแท้ และเป็นคนที่ควรต้องการ

ปรารถนาของหมู่ เพราะมีประโยชน์แก่หมู่ ช่วยทำ
หมู่ให้เจริญ รวมความว่า “คนดี ไม่ใช่เพราะ
อยากดี คนดี เพราะทำความดี”

ความอยากดี เป็นของธรรมดาสามัญ มีประจำ
อยู่ในธรรมชาติของคนทั่วไป เราจะดูเขาเครื่องวัด
พิสูจน์คนว่าดีหรือไม่ได้ เพราะยังไม่มียุติเกิดขึ้นเพราะ
ความอยากดีนั้น ส่วนการทำดี ต้องอาศัยความอดทน
ความกล้าหาญ และความพยายามสม่ำเสมอ เป็นการที่
ต้องผ่านความยากลำบากเหนื่อยกายเหนื่อยใจพร้อมกัน
ไป แต่ยอมมีผลดีเกิดขึ้นพร้อมกันไปในขณะที่ทำดีเดี๋ยว
คือผลทำดี ย่อมรู้สึกดีใจ ปลื้มใจว่าเรากำลังทำความดี
เมื่อทำตกลงที่สุด คือสำเร็จก็มีความสุขความเจริญ
เป็นผล ก็ยอมขบขันใจยิ่งขึ้น เพราะมองเห็นตัวเอง
เป็นผลสามารถทำความดีสำเร็จ ยังประโยชน์สุขให้
เกิดขึ้นแก่ตนและแก่หมู่คณะของตน แต่ว่า ความดี
ยอมเกิดขึ้นพร้อมกับการกระทำที่เดี๋ยว ไม่ต้องรอ

ความสำเร็จจริงๆ เพราะฉะนั้น คนที่จึงเกิดพร้อมกับการ
ทำดีและซึ่งทำความดีมากจนเพียงไร ก็ยังเป็นคนที่มาก
จนเพียงนั้น.

ก็อะไรเล่าเป็นความดี? โอ! ความดีมีมากมายที่
จะบรรยายให้จบด้วยเวลาและหน้าหน้ากระดาษเพียงเล็กน้อย
แต่เมื่อพูดแต่ใจความแล้ว ก็คงได้ความว่า
“การใดที่ทำลงไปแล้ว ไม่ทำตัวเองและผู้อื่นให้
ต้องทุกข์ร้อน แต่กลับทำให้อยู่เย็นเป็นสุข การ
นั้นแหละเป็นความดี.”

คนอยากดี และมุ่งจะทำความดี จำเป็นต้องรู้จัก
ความดีก่อน ไม่เช่นนั้นก็จะทำไม่ถูกความดี เพราะฉะนั้น
การรู้จักความดี จึงเป็นองค์การสำคัญที่ขาดไม่ได้
ของผู้มุ่งทำความดี เพราะเหตุว่า คนที่ทำความชั่ว
โดยสำคัญผิดว่าเป็นความดี มีค่าตกอยู่ในทวงน
ลวงนขาขององค์การสำคัญ คือ ความรู้จักตนนั้น ถ้า
รู้จักดีอยู่แล้ว ที่ไหนจะฝนทำชั่ว.

ความรู้สึกคนนั้น แบ่งเป็น ๒ ชั้น คือชั้นคนรู้สึก
 ตามความนิยมของประชุมชน คือสิ่งใดประชุมชนนิยม
 ว่าดีก็รู้ว่าดีตามไป และพยายามทำตามกันไป เพราะ
 ต้องการทำในทางที่เขานิยมกัน มิฉะนั้นเข้าสมาคม
 กับเขาไม่ได้ แต่ถ้าไม่มีใครเห็น อาจทำผิด
 ความนิยมไปก็ได้ เพราะไม่หยังเห็นคุณและโทษ
 ชนทั้งสอง รู้สึกโดยเหตุผล คือ รู้สึกโดยหยังเห็นคุณและ
 โทษว่า นั้นเป็นความดี เพราะมีคุณอย่างนั้น นั้นเป็น
 ความชั่ว เพราะมีโทษอย่างนั้น ความรู้สึกนั้นเป็นความรู้สึก
 ถูกความจริง ๆ เป็นเครื่องช่วยตัวใด คือ เป็นเครื่อง
 ปลุกใจให้อาจหาญ ทำความดีทั้งในทลยและที่แจ้ง
 คนทมความรู้สึกนั้นแล้ว หาได้ทำความดีด้วยมุ่งจะอวด
 คนอื่นไม่ ย่อมทำความดีด้วยเห็นว่าเป็นดีจริง คน
 เช่นนั้นแหละที่ควรระวัง ว่า เป็นอาชยชน คือคนที่
 เจริญแล้ว นอกจากนั้น ไม่ควรระวังเลยทีเดียว.

ความรู้สึกดี ต้องอาศัยการเทียบกับสิ่งที่ตรงกัน

ซ้ำม คอ ชว ถ้าไม่มีชวเป็นเครื่องเทียบให้เห็นต่าง
 กรโตยยากที่เทียบ เพราะฉะนั้น ความรจกดี จะต้อง
 มีความรจกชว เป็นคเทียบเสมอไป ควยเทศน ค
 กยชว จึงเป็นสิ่งที่จาทองรจกพร้อมกันไป การรจก
 และชวนั้น เราเริ่มตนควยการคและการชมาก่อน คอว่า
 ตั้งแต่เราบังเป็นเด็กเล็ก ยังไม่รูเคียงสา เราประพฤติ
 ตามอำเภอใจ คือ อยากทำอะไรก็ทำตามใจ ชอบอะไร
 ก็เอาให้ไค โกรธขึ้นมา ก็แสดงฤทธิไปต่างๆ อากการ
 เหล่านลวนแสดงความเป็นพาล ความเป็นผู้อ่อนแอ
 โดยประการทงปวง เราละทิ้งความเป็นพาลเหล่านเล็ย
 ไคโดยลำคย ก็เพราะมีผู้ใหญ่คยคยว่าไม่ค คยค
 ห้ามมิให้กระทำ คยปรวยปราม เมอคคองชนกระทำ
 เรารจกไม่ค คอรจกชวและเวนชว มาคตั้งแต่เด็กจน
 ถึงทกวันน ก็เพราะการคชวของผู้น ชวเราไคฟงไคพย
 เห็นมา เพราะฉะนั้น การคจึงเป็นสิ่งที่มคณ ชวยเรา
 ให้เป็นคนคชนเรอขมาคตั้งแต่เราเป็นเด็ก ๗ เมอเป็น

เด็กเราทำอะไรที่^๑เป็นความดี^๑ เช่น^๑เป็นคนว่าง่าย^๑ไม่^๑ถือ
 แม่เราไม่^๑รู้ว่า^๑เป็นความดี^๑ ผู้ใหญ่^๑ก็^๑ว่า^๑เรา^๑เป็น^๑คน^๑ว่าง่าย^๑
 ไม่^๑ถือ^๑ เป็น^๑ความดี^๑ ชม^๑เรา^๑ว่า^๑เป็น^๑เด็ก^๑ที่น่า^๑รัก^๑ เพราะ^๑
 เป็น^๑คน^๑ดี^๑ที่^๑ว่า^๑อ่อน^๑สอน^๑ง่าย^๑คง^๑น^๑เป็น^๑อา^๑ทิ^๑ เรา^๑ก็^๑รู้^๑ว่า^๑ความ
 เป็น^๑คน^๑ว่าง่าย^๑ไม่^๑ถือ^๑เป็น^๑ความดี^๑ และ^๑เรา^๑ชอบ^๑ทำ^๑ความดี^๑
 ทุก^๑อย่าง^๑ที่^๑เรา^๑รู้^๑ว่า^๑เป็น^๑ความดี^๑ เพราะ^๑เรา^๑ชอบ^๑ให้^๑เขา^๑ชม
 ไม่^๑ชอบ^๑ให้^๑ใคร^๑ติ^๑ เมื่อ^๑เรา^๑เป็น^๑เด็ก^๑เรา^๑เรียน^๑รู^๑ความดี^๑ด้วย
 การ^๑ชม^๑ของ^๑ผ^๑อื่น^๑ เรา^๑จึง^๑ทำ^๑ดี^๑ที่^๑เขา^๑ชม^๑ตลอด^๑มา^๑โดย^๑ลำ^๑ด^๑ย
 โดย^๑น^๑ย^๑น^๑ จะ^๑เห็น^๑ได้^๑ว่า^๑เรา^๑เริ่ม^๑ตน^๑ร^๑จ^๑ก^๑ชั่ว^๑และ^๑ร^๑จ^๑ก^๑ดี^๑
 ด้วย^๑การ^๑ติ^๑และ^๑การ^๑ชม^๑และ^๑เรา^๑คง^๑ตน^๑เว^๑น^๑ชั่ว^๑และ^๑ทำ^๑ดี^๑ด้วย
 การ^๑ติ^๑และ^๑การ^๑ชม^๑เช่น^๑เห^๑ต^๑ เมื่อ^๑เรา^๑เติบโต^๑ใหญ่^๑พ้น^๑จาก
 ความ^๑เป็น^๑เด็ก^๑ไม่^๑รู้^๑เด^๑ย^๑ง^๑สา^๑ เขา^๑ถึง^๑ความ^๑เป็น^๑วิ^๑ญ^๑ญ^๑ชน^๑
 แล้ว^๑ เรา^๑ก็^๑อา^๑ค^๑ย^๑การ^๑ติ^๑การ^๑ชม^๑เป็น^๑ค^๑ร^๑อง^๑ช^๑่วย^๑เรา^๑ ให้^๑
 เป็น^๑คน^๑ดี^๑ชน^๑เป็น^๑ชน^๑ ๆ^๑ ไม่^๑ใช่^๑เรา^๑ก็^๑ได้^๑ด้วย^๑ไม่^๑ต^๑อง^๑พ^๑ง^๑อา^๑ค^๑ย^๑
 การ^๑ติ^๑การ^๑ชม^๑เลย^๑ ช^๑อน^๑จะ^๑เห็น^๑ได้^๑ว่า^๑ หาก^๑เรา^๑ทำ^๑ผิด^๑ทำ
 เสีย^๑เอง^๑โดย^๑ไม่^๑รู้^๑ตัว^๑ เมื่อ^๑มี^๑ผ^๑ู^๑ร^๑เห็น^๑ติ^๑เรา^๑ เรา^๑ก็^๑ส^๑าน^๑ก^๑ไ^๑

ว่าชอบเป็นความผิดความเสีย แต่เมื่อผู้นั้นไปทำเขา
จนถึงตกติ เราไต่ขิน ไต่ฟัง ก็รู้ว่า อ้อ นั่นเป็นความผิด
ความเสีย เมื่อรู้แล้วยอมทำให้เกิดความระงังตัว ไม่
ทำอย่างตกลงมาแล้วอีก ในฝ่ายความดีก็เช่นเดียวกัน
การชมของผู้นั้น เป็นเหตุให้คนเกิดอศิสสาหะที่จะทำดี
จนเสมอ ขอนจะเห็นได้ เมื่อเราไต่ฟังเกยรตคณ
ความดีของผู้นั้น ทมผู้เล้าหรือเลื่องลือกนสยมา ก็
ชวนใจให้อาหาญในการที่จะทำความดีต่าง ๆ บ้าง หรือ
ถ้าเราทำดีเอง และความดีนั้นเป็นประโยชน์ใหญ่แก่
หมู่คณะ มีผู้ยกย่องชมเชย ก็ชวนให้ปลื้มใจในผลดี
ของตน และเกิดอศิสสาหะคือความเข้ค่อว้อยในรสของ
ความยกย่องสรรเสริญ นอกจากนั้น การชมนั้น ย่อม
เป็นเครื่องปลุกใจให้อาหาญ ในการที่จะทำความดีให้
มากยิ่งขึ้น โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยาก ทกวนน
การดีและการชมเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนใจมนุษย์ให้เว้น
ชั่ว และให้พยายามทำความดีอยู่ทุกขณะ ใครจะกั

ภัยพ้นจากการตีการชมไปไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น
 การตีและการชมจึงเป็นขมหวานที่รสดีของเราทุกคน
 เพราะสอนให้รู้จัก รู้จักช่วย ช่วยให้สำนึกตัวใน
 ความผิด และปลุกจิตให้อำนาจในการทำความดี
 โดยเหตุนี้ การตีและการชม จึงนับว่ามีคุณแก่โลก
 มากมายที่เคี้ยว.

คนเราไม่ใช่เลว เพราะการตี แต่เลวเพราะทำชั่ว
 และไม่ใช่ดี เพราะการชม แต่ดีเพราะทำดี การตี
 เป็นผลของการทำชั่ว การชม เป็นผลของการทำดี.

คนเราชอบการชม ไม่ชอบการตีของคนอื่น แต่
 ตัวเองก็เหมือนชอบการตีคนอื่นมากกว่าชม.

ถ้าเราเป็นคนดีอยู่แล้ว เพราะทำความดี การ
 แกล้งตีของคนอื่น ก็ไม่ทำให้เราเลวลงได้เลย ถ้าเรา
 เป็นคนเลว เพราะเราทำความชั่ว การหลงชมของคน
 อื่น ก็ไม่ทำให้เรากลับเป็นคนดีเลย.

เพราะฉะนั้น การตีและการชม เราจึงควรถือและ

ควรใช้เพียงเขียนบทเรียน สำหรับเตือนให้สำนึกตน
 เพื่อเว้นชวและพยายามทำดีกันเท่านั้น ไม่ควรถือเอา
 การดีมาเป็นเครื่องทำใจให้สบายเขาเข่าหมอง และไม่
 ควรถือเอาการชมมาเป็นเครื่องขู่ใจให้ถึงโลกคนต้น
 มัวเมาอันเป็นการที่น่าท้อใจลงไปอีก เพราะว่าการดี
 ย่อมมีอยู่เป็นคู่กับความชั่ว การชมย่อมมีอยู่เป็นคู่กับ
 ความดี และจงทราบดีด้วยว่า “การดีกับการชม
 นั้น ย่อมมีประจำโลก เพื่อช่วยให้คนเป็นคนดี”
 ถ้าหากการดีการชมเสียแล้ว คนดีจะมาจากไหนเล่า ?

สันโดษ

พระพุทธภานิต

สนฺตฺตฺธิ ปรมฺมํ ชนํ

คำแปล

สันโดษเป็นทรัพย์อันประเสริฐ

บรรยายความ

ความสันโดษนั้น ผู้ที่ไม่เข้าใจเนื่อความมักจะเห็นผิด
ไปว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย ทรงสอน
ให้คนมีสันโดษนั้น ทำให้คนไม่พยายามเพื่อความก้าว
หน้าในสิ่งทั้งหลายอันเป็นทางเจริญ จึงทำหนิติเคียน
ต่าง ๆ ที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะไม่เข้าใจเนื่อความแห่ง
สันโดษว่าหมายความอย่างไร ไปเข้าใจเอาเองว่าเป็น
ความมักน้อย มีอย่างใดก็พอใจอย่างนั้น ถ้าอยู่
กระท่อมมุงจาก หรือมุงแฝกพอก้างกาย ก็นลมนินฝน

กันแต่โคกไถก็ยินดีเท่านั้น ไม่พยายามที่จะก่อร่างสร้าง
 ตัวให้เจริญยิ่งขึ้น นับเป็นความเห็นที่ผิด เพราะสันโดษ
 ในทันทีที่หมายความเป็น ๓ ประการ คือ ๑. ยินดี
 ของ ๆ คน ๒. ยินดีของที่มีอยู่ ๓. ยินดีของที่
 ชอบธรรม แยกศัพท์ออกเป็น สํ โตโส. สํ นั้น มี
 อรรถ เป็น สกํ ของตน เป็น สนฺตํ ของที่มีอยู่ เป็น
 สมนํ สมนํ เสมอได้แก่ชอบธรรม โตโส แปลว่ายินดี
 รวม ๒ ศัพท์ เป็น สนฺโตโส จึงแปลว่า ยินดีของ ๆ
 คน ยินดีของที่มีอยู่ และยินดีของที่ชอบธรรม ๆ

สันโดษนี้ ย่อมเป็นข้อปฏิบัติที่เหมาะสมแก่บรรพ
 ชีคและคฤหัสถ์ ผู้ที่ระรณาศิลิให้บริสททอบริบรรณโค
 ทวถึงสม่าเสมอ ก็ต้องอาศัยความสันโดษเป็นเครื่อง
 ช่วย เพราะถ้าไม่ยินดีของ ๆ คน ไปยินดีของ ๆ คน
 อื่นเขา และมีความอยากไกรุนแรงแล้ว ก็เป็นเหตุให้
 ลักทรัพย์ของเขา ถ้าเจ้าของชักขวางก็จะทำร้ายเขา
 หรือฆ่าเขา ผิดศีลทั้งข้อ ๑ และข้อ ๒ ถ้าไม่ยินดีใน

๑. ครอบงำของคนซึ่งมีอยู่แล้ว ไปเที่ยวยินดีของคนอื่น
 ๒. ขยาก็ใจเพิ่มอีก ก็ทำให้เกิดความยุ่งยากแตก
 สามัคคีในครอบครัว และผิดศีลข้อที่ ๓ และเพราะไม่
 ยินดีของ ๆ ตน ไปอยากใจของคนอื่น ก็เป็นเหตุให้
 พกไม่จริงตลบแตกลงหลอกลวงเอาของเขา เมื่อเป็นเช่น
 นี้ ศีลทั้ง ๕ ขอบ้างคน ทั้งแต่ป่าจนถึงมสาวกา
 เวมณ ก็ไม่เหลือ เพราะความเป็นผู้ไม่สันโดษ คือ
 มักใจเอาของคนอื่นทำลายหมด และถ้าไม่ยินดีแต่
 เฉพาะของที่เป็นประโยชน์แก่ร่างกายและชีวิต เช่น
 อาหาร ไปยินดีของมันเมาซึ่งเป็นโทษ เช่น สุราเมรัย
 ศีลข้อ ๕ ก็ขาดไม่มีเหลือ และเป็นเหตุให้ทำลายศีล
 ธรรมอย่างอื่นหมดสิ้นไป เพราะความประมาทเป็นเหตุ
 ความยินดีของ ๆ ตน เป็นเหตุให้เป็นคนขยันหมั่นเพียร
 เพราะเมื่อเห็นคนอื่นเขามีอะไรที่แปลกหรือดีกว่าตน
 ๓. ขยาก็มีบ้าง ก็ต้องขยันหมั่นเพียรทำมาหากินหา
 ๔. ทรัพย์ ให้เพิ่มพูนขึ้นในทางที่ชอบ จะได้มีทรัพย์ข

ธรรม ถ้าเป็นทรัพย์ที่ได้มาในทางที่ไม่ชอบธรรมแม้จะ
 มากมายก็ไม่ยินดี เพราะกลัวว่าทรัพย์ไม่บริสุทธิ์นั้นจะ
 มาพาให้ทรัพย์ของตนที่ได้มาโดยชอบธรรม เป็นของ
 บริสุทธิ์ ปลอดภัยไม่มีภัยอันตรายเกิดขึ้นด้วย ผู้
 ยินดีของ ๆ คน และแสวงหาในทางที่ชอบธรรม ไม่
 ยินดีของที่ผิดธรรม คือไม่บริสุทธิ์แล้ว ย่อมมีจิตใจอัน
 เบิกบานสบาย เพราะไม่มีข้อที่จะพึงตำหนิติเตียนตนเอง
 ได้ว่าเป็นคนเห็นแก่ได้ และไม่มีเรื่องอันใดที่จะมาทำ
 ให้จิตใจหวาดหวั่นต่อภัยอันตราย เพราะทรัพย์ที่ตนได้
 มานั้น เป็นของบริสุทธิ์ชอบธรรม ไม่มีเวรไม่มีภัย
 เกิดขึ้น การแสวงหาทรัพย์ให้เกิดขึ้นเป็นของตนใน
 ทางที่ชอบธรรม จึงเป็นสันโดษ แม้จะได้มากมายอัน
 เหลือสักเท่าไรก็ไม่เสียสันโดษ สมเด็จพระสัมมา
 สัมพุทธเจ้า ก็ไม่ทรงตำหนิติเตียน เพราะมนุษย์
 ทั้งหลายย่อมหวังความเจริญก้าวหน้าในทรัพย์ ยศ
 เกียรติ ไม้ตรีและความสุข เมื่อยังเป็นผู้ครองเรือน

ก็ต้องชวนชวายเป็นพยายามเพื่อตั้งตัวให้เจริญ จะได้ใช้
 ทรัพย์บริโภคเลี้ยงตน เลี้ยงมารดาบิดา เลี้ยงบุตร
 ภรรยาอย่างไพร่ให้เป็นสุขหมคทั้งครอบครัว จะได้ใช้
 ทรัพย์เลี้ยงเพื่อนฝูงสร้างกำลัง ค้ำบริวารของตนให้
 เจริญขึ้น เพื่อประกอบกิจการอันเป็นคุณประโยชน์
 กว้างใหญ่ออกไป และจะได้ใช้ทรัพย์เพื่อบำบัดอันตราย
 ที่เกิดขึ้นแต่เหตุต่าง ๆ เช่น โรคภัยไข้เจ็บของกันโจร
 ฝูงร้าย ข่งกันอศคภัย และช่วยตัวในเวลาทีพล่ง
 เผลอ ประมาททำผิดกฎหมาย มีโทษหรือมีสินไหม
 คุกควอยู่ จะได้เอาทรัพย์ของตนช่วยปลดเปลื้องตนให้
 มีอิสรภาพ ไม่ต้องเป็นหนี้เป็นสิน หรือไม่ต้องตก
 จองจำทำโทษ ทุกคนเมื่อได้สะสมทรัพย์ไว้ เพื่อยอง
 กันภัยอันตรายพร้อมแล้ว เมื่อมีภัยอันตรายเกิดขึ้น ก็
 จะได้อาศัยทนทรัพย์นั้นเป็นเครื่องเลี้ยงชีวิต และเป็น
 ทุนสำหรับก่อร่างสร้างตัวต่อไป โลกนี้ไม่เที่ยง ไม่มี
 ใครรู้ตัวเองว่า ในอนาคตกาล ได้ทำบาปอกุศลอะไรไว้

บ้าง บางคนเจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันมา ถึงคราวจะวิบัติ
ก็วิบัติโดยคาดไม่ถึง เช่น ถกไฟไหม้หมก โดยไม่
ใคร่เตรียมตัวของกันไว้ อันเช่นเรื่องท่ประมาณไม่ได้
เพราะฉะนั้น ทุกคนจึงต้องมีทรัพย์เป็นเครื่องป้องกันภัย
อันตรายที่จะพึงเกิดขึ้น เพื่อให้ตนปลอดภัยทุกซ์ ปลอดภัย
ภัย ๆ

อนึ่ง จะใ้ใคร่ไชทรัพย์เพื่อทำพลทั้ง ๕ คือ สงเคราะห์
ญาติพี่น้องเพื่อกษานำใจ สร้างความรักความนั้ช
หรือเพื่อออกหนนกันใหม่กาลถึงเพื่อคงตัวใ้ อันเช่น
เหตุแห่งความเจริญของวงศ์สกุล ทำบุญอุทิศใ้ผู้ตาย
ที่เรียกว่าอุปเพตพล อันเป็นหน้าที่ของผลสืบสกุล ซึ่ง
เป็นผูกตัญญูกตเวที และทำราชพลี คชถวายเป็นของ
หลวง ไ้แก่เสียบาษีอากร เพื่อเป็นทุนส่วนกลาง
สำหรับบำรุงประเทศชาติใ้เจริญ และบ่องกันภัย
อันตรายของประเทศชาติ ทำบุญอุทิศใ้เทวดา ที่
เรียกว่า เทวดาพลี เพื่อให้เทวดามเมตตากรรณาบ่อง

ก็นักยออินทรายให้แก้ตน และบำรุงสมณพราหมณ์ ด้วย
 การบริจาคทานนอกหนนี้ให้เขื่อนอยู่โดยสวัสดิ์ เพื่่อม
 กำลึงประพฤติกตามธรรม ทำความบริสุทธิ์ให้เกิดชน
 จะไต่เป็นนายบุญของโลก และเป็นบุคคลตัวอย่างที่น่า
 ความประพฤติกของมนุษย์ทั้งหลาย ให้เว้นการเบียด
 เบียดพิถนด้วยศีล ให้เกือกกลกันด้วยเมตตากรุณาโดย
 ออมอารีแผ่แผ่ การบำเพ็ญกุศลในสมณพราหมณ์ผู้
 ประพฤติกธรรม บ่อมเป็นสังสำคัญทช่วยให้เกิดความ
 สุขใจ และช่วยโลกให้มีความสงบสุข จะขาดเสียมิไต่
 ผู้ทมทรพย์ เมื่อไต่ไซ่ขายทรพย์ตามลักษณะดังกล่าว
 แล้ว ซอว่าไต่ถอเอาประโยชน์แห่งโลกทรพย์ทคนหา
 ไต่ ผู้ทมสันไต่แสงหาทรพย์ในทางที่ซอย ดังเนอ
 ทงทวไต่จนดังถอเอาประโยชน์จากโลกทรพย์ทงน นก
 ดังทนแล้วบ่อมไต่ความปลมใจ ไม่มีทกขัยากเกือก
 รอนอินไต่จะพงเกิดชน เพราะความบกพร่องในหน้าที่
 ของทน ซังเป็นคฤหัสถ์ ผู้ครองเรือน จิตใจบ่อมสบาย

ช่วย สนฺโทษจึงเป็นคุณธรรมที่เลี้ยงใจให้สงบเป็น ให้
 เข้มขันแจ่มใสในคุณธรรม สืบต่อกันมาจาก ฐัมมกามตา
 ความเป็นผู้ใคร่ธรรม คือ รักความถูกต้องความชอบ
 หรือความบริสุทธิ์ เมื่อรักธรรมแล้วย่อมมีสนฺโทษ คือ
 ยินดีของ ๆ คน ไม่ไปยินดีของ ๆ คนอื่น ยินดีของที่
 ชอบธรรม ไม่ยินดีของที่ผิดธรรม นี่เป็นคุณของ
 สนฺโทษที่ทำให้ใจสบาย แต่ไม่ทำให้เกิดกิเลส ถ้า
 ถ้อยสนฺโทษแล้วมีความเกียจคร้าน ผิด ไม่ถูกต้องหลัก
 ของสนฺโทษ ๆ

ประการที่ ๒ ทวายนคของทมอโยนน มีอธิบายว่า
 ทก ๆ คนที่ปรารถนาความเจริญก้าวหน้า คือปรารถนา
 จะทรงตัวใหม่คงสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติ ก็ย่อมต้อง
 ใช้ทรัพย์ลงทุนหากำไร ประสงค์การงานเพื่อเกิด
 โภคผล เช่นทำนาทำไร่ ทำสวนค้าขาย หรือการอาชีพ
 อื่น ๆ ก็ต้องลงทุนด้วยแรงด้วยทรัพย์ด้วยปัญญา
 ความคิด การทำงานนั้นเป็นการเสียงโชค ทำนาก็

ต้องฟังฝน ฟังน้ำ ถ้ายี่ไหนฝนแล้งน้ำไม่มี การทำ
 นาก็ไรผล ชาติทน แทนที่จะออกมาใกล้ขี้นเฉา ถ้า
 น้ำมากเกินไป ท่วมน้ำล้นก็เสียหาย การงานอย่างอื่น
 เช่นค้าขายก็มีชาติทนภัยได้กำไรเป็นคู่กัน แต่ผู้ทำมา
 หากินทุกคน ประารถนาความพอกพูนขึ้นแห่งรายได้ ถ้า
 มุ่งแต่จะไต่อย่างเคี้ยวแล้ว เมื่อไม่สมความปรารถนา
 กลับวิบัติ ก็ย่อมเกิดความโทมนัสเสียใจเศร้าโศก
 เป็นทุกข์ สิ่งที่เสียไปแล้ว วิบัติไปแล้ว ก็ไม่ได้คืน
 มา ทรัพย์สินทั้งหมด จิตใจก็เสีย เป็นการเสียขยี้ย ถ้า
 ว่าทรัพย์สินสมบัติเงินทองเสียไปหมด แต่ใจยังค้ำอยู่ สติ
 ปัญญาก็ยังดี ประสาทยังไม่เสื่อม ถ้าเพียรพยายาม
 ลงทุนสร้างตัวใหม่ด้วยจิตใจอันเป็นปรกติ มีความรอบ
 คอบ ก็จะสามารถแก้ไขให้กลับคืนมาได้อีก ผู้สันโดษ
 จึงต้องรู้จักแบ่งทรัพย์สินออกเป็น ๕ ส่วน คือ ลงทุน
 ประกอบการอาชีพเสีย ๒ ส่วน กินใช้เสีย ๒ ส่วน
 เก็บไว้ขำยัดอันตราย ๑ ส่วน เมื่อชาติทนขยี้ยหรือ

เสียหายหมด แต่คนที่ประหยัดใจเพื่อแก่ตัวของมิ ก็
 ยงมีสิ่งที่ให้เกิดความยินดี ทะระเช่นกำลังช่วยให้เจริญ
 ชื่นโตในภายหน้า เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็ยินดีสิ่งที่มีอยู่
 เท่าที่มี และพยายามใช้ความรอบคอบทำมาหากินต่อไป
 ไปไม่หยดขยง ผู้ที่ปฏิบัติเช่นนั้น ชื่อว่ามีสันโดษ ข้อ
 ที่ ๒ คือยินดีของที่มีอยู่ ไม่เสียใจเพราะโภคอาลัย
 เสียหายของที่ขยัดไปแล้ว เพราะไม่มีทางที่จะใดคน
 มา เพราะยังมีสันโดษอยู่ ความแค้นช่นแห่งจิตใจจึง
 ยงมี ผู้ที่มีสันโดษขอนบอว่าจักจิตใจให้ขาดจากอาลัย
 เสียหายสิ่งอื่น ๆ ที่ขยัดไปแล้ว เมื่อนกถึงเขาแล้วจะ
 ทำให้ใจแห่งใจหาย เกิดทุกข์ แล้วก็ไม่ไต่ผลดีอะไร
 จึงต้องจิตใจไม่ถนัด เราทุกคนที่เกิดมานั้น เมื่อมาไม่
 มีอะไรติดตัวมาเลย มีแต่ขณกัษยาปที่ทำได้โดยไม่รู้
 ทั่ว และความรู้ความฉลาดที่อบรมสั่งสม เป็นคุณ
 สมบัติติดตัวมา นอกจากนั้นก็มาหาเอาข้างหน้า เมื่อ
 เกิดแล้ว ยินยอมารทาวงศ์สกุลให้ขาง คนรักคนนยถือ

ให้ข้าง ทำความดีแสวงหาเอาเองบ้าง แล้วกรูจัก
 สละสมกับรางวัลสร้างตัวให้เจริญขึ้น ถ้าไม่ถึงความวิบัติ
 เสียในระหว่าง สุขก็มีมากขึ้น แต่กำลังใจอ่อน ฝ่าย
 ผู้ที่ประสงค์ความวิบัติในระหว่าง ๆ แม้จะพบความทุกข์
 ยากเพราะประสงค์ความวิบัติที่ตนไม่ปรารถนา แต่ผู้
 มีปัญญาและความเพียรทั้งมีกำลังใจเข้มแข็งแล้ว ย่อม
 ไม่ย่อท้อต่อความวิบัติ เพราะรู้จักตนว่า เมื่อเดิมตน
 ก็ไม่มีอะไรมา แต่อาศัยปัญญาความเพียรและความ
 อุตทน สามารถตั้งตัวให้เจริญได้ดังเท่านี้ แต่แล้ว
 ความมั่นอกแลศงอนิจจังของมันให้เห็น คือมีวิบัติ
 เกิดขึ้น มีแล้วกลับไม่มี เช่นไฟไหม้ของวាយหมด แต่
 ถ้าแผ่นดินยังอยู่ และทรัพย์ที่พอจะชนหนีไฟได้ก็ยังอยู่
 ก็ลงทุนก่อสร้างตัวต่อไปอีก ด้วยความยากจน
 พยายามก็ตั้งตัวได้อีก นี่แสดงให้เห็นว่าความจนหรือ
 ความมั่งมีนั้น ก็เป็นอนิจจังไม่เที่ยงเหมือนกัน แม้ผู้
 ที่สร้าง ความมั่งมีให้เกิดขึ้น จะเป็นผู้ไม่ประมาณ แต่

ภัยทั้งหลายที่จะมาล้างผลาญนั้นอยู่นอกอำนาจ
 ก็ต้องถึงความวิบัติได้ ถ้าหากไม่วิบัติ ในที่สุดคนก็
 ต้องตายละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป ไม่มีอะไรเป็นของตน
 เหมือนเมื่อมานั่นเอง เมื่อมีความรู้สึกนึกคิดเป็นธรรม
 เช่นนี้ ก็จะรู้จักตกใจนึกเท่าที่มี เช่นในเวลาสงคราม
 บ้านช่องทรัพย์สินสมบัติวิบัติหมด ซ้ำศึกเข้ามายึด เหลือ
 แต่ตัวกับผ้านุ่งผืนผ้าห่มผืน ถ้ามีใจสันโดษแล้ว ก็
 คงไม่ทุกข์ร้อน เพราะเราเกิดมาคนเดียวก็ตายคนเดียว
 และทุกคนต้องคิดเอาตัวรอด ถ้าเป็นห่วงสมบัติ ทั่ว
 อาจระคายก็ได้ ถ้าชีวิตยังอยู่และสติปัญญายังมี เรา
 ก็อาจก่อร่างสร้างตัวได้อีก เมื่อคิดได้ดังนี้ ก็จะพอใจ
 ทุกข์ของเราจะเป็นปรกติไม่แพ้ต่อทุกข์ยาก ปัญญา
 ของเราก็ก็น่าพอที่จะทำงานได้ ความพากเพียรและ
 กำลังกายของเราก็ก็น่ามี ประสาทของเราก็ก็น่าไม่เสื่อม
 เพราะเราไม่ได้หลอกลวงตัวเอง ก็จะทนได้ต่อทุกข์ยากเคียด
 ร้อนทั้งหลาย และนึกเท่าที่มี แม้จะมีแต่ตัวและชีวิต

เหลืออยู่ก็ยินดี เพราะในที่สุดแม้ร่างกายและชีวิตก็จะ
 คงคงไป เอาไปไต่แต่กรรมที่เป็นบุญเป็นกุศล หรือ
 เป็นบาปเป็นอกุศลที่ตนกระทำไว้เท่านั้นเอง ผู้ที่เห็น
 กรรมวิบากของกรรม และเห็นอนิจจังทั้งหลายทั้งปวง
 ในโลกดังนี้แล้ว ก็จะช่วยให้อิทธิบาทสี่ประการ
 ยินดีเท่าเทียมหรือที่เห็นเฉพาะหน้า สันโดษชอบเป็นสิ่งที่
 สำคัญ ที่เป็นเครื่องรักษาจิตใจให้สงบระงับแช่มช้อย ไม่
 หวาดหวนต่อความวิบัติหรือความสิ้นเนื้อประดาตัว
 เป็นนกกตอสู และมีใจสงบเป็นเสมอ ไม่มีความทุกข์ร้อน
 เพราะประสบวิบัติ ฯ

ประการที่ ๓ คอยินดีของที่ชอบธรรมนั้น มีอรรถา
 ธิบายว่า ผู้สันโดษแท้จริงนั้นย่อมเลือกยินดีแต่สิ่งที่
 ชอบธรรม ไม่ยินดีสิ่งที่ผิดธรรม เช่นลาภที่ไม่สมควร
 จะถือเอา เพราะเกิดขึ้นโดยผิดกรรมผิดกฎหมาย หรือ
 ผิดทางของผู้ประพฤติธรรม เช่นบรรพชิต ถูกรับลาภ
 ที่ผิดธรรมแล้ว ก็ปล่อยความโลภความมักไถ่หน้าเกลียด

ให้ปรากฏ หรือจกก่อให้เกิดความคลุกคลีมันไม่ขัด
 ขัน ทำให้ผุขเสียมเกียรติ และมีจิตโจทรม อาทิ
 เช่นสิ้นน้ำใจที่เขาให้เพื่อช่วยเขาในทางที่ผิด หรือ
 ทรพยสินที่เกิเกิดขึ้นในทางทุจริตอย่างอื่น แม้จะมากมาย
 ปานใดก็ยอมให้โทษ เพราะทำลายล้างคุณความดีของ
 ผู้ให้และผู้รับเสียหมด สิ่งที่ชอบธรรมนั้นใดแก่สิ่งที่ได้
 มาหรือเกิดขึ้น โดยไม่ก่อทุกข์ยากเดือดร้อนแก่ผู้ใด
 เพราะไม่เขี่ยกเขี่ยพ่นและผอนทั้งสองฝ่าย ยินดีของ
 ที่ชอบธรรม เป็นสันโดษที่ส่งเสริมศีลธรรมให้มั่นคง
 ยั่งยืน ถ้าศีลธรรมยังมั่นคงยั่งยืนแล้ว ความเขี่ยก
 เขี่ยพ่นก่อทุกข์แก่กันและกันยอมไม่เกิดขึ้น และความ
 โหดร้ายใจทำไม่ช่วยผู้ประสบทุกข์ที่ไม่มี จะมีเมตตา
 กรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยกันให้พ้นทุกข์ เมื่อเป็นเช่นนั้น
 โลกย่อมมีสันติสุขเป็นส่วนมาก สันโดษประการที่ ๓
 นี้ จึงเป็นรากฐานแห่งสันติสุขของโลกด้วย ฯ
 สันโดษนี้ ถ้าใช้ในทางที่ถูกที่ชอบแล้ว ย่อมเป็น

ทรพย์อันประเสริฐ คือเป็นทรพย์เลียงใจให้สักชนแจ่ม
 ใส ความทกขรอนหรือความแห้งใจเศร้าโศกยากที่จะ
 เกิดจนครอบงำใจ เป็นเหตุให้รักษาศิลรักษากัลยาณ-
 ธรรมให้เป็นที่คงไว้ เพราะเหตุนี้ สมเด็จพระผู้
 พระภาคเจ้า จึงตรัสสรรเสริญสันโดษไว้ ถึงพระพุทธร
 ภาณิตทกขณไว้ ณ เบื้องต้นว่า “สนตุญจี ปรม
 ณี สันโดษเป็นทรพย์อันประเสริฐ” ทรพย์
 ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ที่เรามี เช่น สวิญญาณทรพย์
 ทรพย์ที่มีชีวิตจิตใจหรือสวิญญาณทรพย์ ทรพย์ที่ไม่
 มีชีวิตจิตใจ ย่อมประสบภัยพิบัติได้ เช่นคนรูกเจ็บ
 รูกตาย ทรพย์สิ้นเงินทองอื่น ๆ ก็ต้องถึงความวิบัติ
 เพราะโจร เพราะไฟ เพราะน้ำ เพราะลมพายุ และ
 เพราะตนเองกระทำผิด ทำให้เกิดวิบัติขึ้นเองก็ได้ ส่วน
 สันโดษเป็นคุณธรรมภายใน ที่เป็นเครื่องเลียงใจให้
 เติบอิมอยู่เสมอ โจรผู้ร้ายก็ลักไม่ได้ ไฟก็ไหม้ไม่ได้
 น้ำก็ท่วมไม่ได้ พายุก็พัดให้พังไม่ได้ และเป็นเครื่อง

ย้องกันตัวเราเองไม่ให้ทำอะไรผิดศีลผิดกรรมด้วย จึง
 เป็น ปรมิ ธานี เป็นทรพยอย่างขึงหรือทรพยอัน
 ประเสริฐ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงยก
 สันโทษว่าเป็นมงคล คือเหตุแห่งความเจริญอันสูงสุด
 ด้วย และในนาถกรณธรรมสตรกัทรงยกสันโทษว่า
 เป็นธรรมกระทำทพประการหนึ่ง ก็เพราะว่าผู้ที่มี
 สันโทษแล้วย่อมตั้งตัวให้เจริญในโลกใ้ในทางที่ชอบ
 ธรรม และแม้จะพบความวิบัติก็มีธรรมะเป็นที่พึ่ง คือ
 มีความยินดีแต่สิ่งที่ดีที่ชอบ ยินดีที่ตนยังมีความ
 บริสุทธิ์ใจ เป็นผู้ชนะกิเลส ไม่ถูกกิเลสครอบงำ อัน
 เป็นเหตุให้เกิดความชอกช้ำระกำใจ รู้จักตัดใจให้ขาด
 จากสิ่งที่วิบัติไปแล้ว โดยรู้จักพิจารณาโดยแยบคาย
 ว่า ถ้าไม่ตัดใจมันก็จะก่อทุกข์ เราต้องการมีทรพย์สมบัติ
 เพื่อให้ทรพย์อำนวยความสะดวกแก่เรา ถ้ามันแล้วก่อทุกข์
 ก็ไม่ควรจะมีดีกว่าดังนี้ สันโทษจึงเป็นธรรมทำทพ
 แก่ร่างกายและจิตใจ ถ้ามนุษย์ทุกคนมีสันโทษกันทั่ว

หน้าแล้ว การเบียดเบียนชีวิตกันหรือเบียดเบียนทรัพย์สิน
 อื่น ๆ อันเป็นที่รักของกันและกันเพราะเห็นแก่ได้ข้อม
 ไม่มี และตัวของผู้มีสันโดษเองก็ไม่ถูกเบียดเบียน
 ภัย เพราะไม่ใคร่เบียดเบียนพวกร่วมภัยให้แก่ใคร
 ใครที่ไหนดจะมาโกรธมาเกลียด มาของล้างของผลาญ
 สันโดษจึงเป็นเครื่องป้องกันภัยให้แก่ผู้ที่มีสันโดษ
 ภัย ๆ

เพราะฉะนั้น สาธุชนทั้งหลาย ผู้ปรารถนาจะตั้งตน
 ให้เจริญด้วยโภคทรัพย์ไม่เป็นคนยากจนในโลก เป็น
 ผู้เกษมศิกิณเป็นต้นขดและเช็ดถือไว้วางใจของชน
 ทั้งหลาย ทำตนให้เป็นที่พักแก่ตนและประชาชน
 ทั้งหลาย จึงควรตั้งตนไว้ในธรรมคือ สันโดษ คือ
 ยินดีเฉพาะของ ๆ คน ยินดีตามทมหรือที่ใด และยินดี
 ของที่ชอบธรรม ตามคำสอนของพระบรมศาสดา ถึง
 แสลงมาด้วยประการ หนึ่ง ๆ

ร. พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๒/๕/๒๕๐๔

วิทยาลัย โรงเรียนสมเด็จมหาสมุทรราชวิทยาลัย
สาบพิชิต สุโขทัย ผู้พิมพ์และโฆษณา พ.ศ. ๒๕๐๔